

GLAZ Z PRZEDSTAWIENIAMI BYDŁA I CZŁOWIEKA

Muzeum Archeologiczne w Poznaniu jest jednym z niewielu europejskich muzeów, które posiadają w swoich zbiorach kamienie z petroglifami. Pod tą fachową nazwą kryją się rytzy naskalne – różnego rodzaju „rysunki” wykonane twardym narzędziem, albo poprzez rycie, albo uderzanie w skałę. W naszych zbiorach znajdują się przykłady zastosowania obu tych technik. Wszystkie pochodzą z rejonu IV Katarakty Nilu w Sudanie, gdzie Muzeum prowadziło badania w latach 2003-2010.

Na prezentowanym poniżej głazie dostrzec można, choć zapewne nie od razu, trzy petroglify. Są to dwa przedstawienia bydła oraz wizerunek człowieka. Ponieważ rytzy są już dość silnie spatynowane, a zatem pokryte coraz bardziej ciemniejszą „skórką” (pustynnym werniszem), która powstaje przez tysiąclecia, można mieć dziś trudność w ich dostrzeżeniu, zwłaszcza jeśli oglądalibyśmy kamień w niesprzyjających warunkach oświetleniowych.

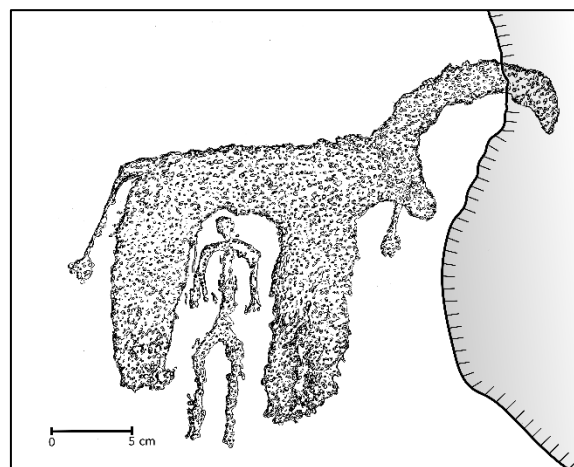

Głaz ze sztuką naskalną znajdujący się w Muzeum Archeologicznym w Poznaniu (fot. M. Jórdeczka).

Jedna krowa skierowana jest w prawo, a jej prawy róg jest równoległy do krawędzi kamienia. Zwierzę posiada długie, rozłożyste rogi, uformowane w półokrąg. O ile przednia część krowy jest dość dobrze widoczna, o tyle jej tylne partie już niekoniecznie. Jest tak dlatego, że nakłada się na nią wizerunek drugiego zwierzęcia, tyle że skierowanego w przeciwną stronę. Jego tylne

nogi przecinają w pół pierwszą krowę i można odnieść wrażenie, jakby miała ona ciemny pas przebiegający w poprzek tułowia. Owa druga krowa również posiada długie rogi, ale o znacznie bardziej nieregularnym kształcie. Wreszcie, pomiędzy rogami obu zwierząt znajduje się bardzo schematyczny wizerunek człowieka, lub bardziej fachowo – antropomorfa (przedstawienia w kształcie człowieka). Postać ta ma podniesione i zgięte w łokciach ręce. Jeśli trudno Ci ją dostrzec, to znajduje się ona nad miejscem, gdzie nogi lewej krowy nachodzą na grzbiet prawej.

Sztuka naskalna sprawia archeologom więcej problemów w datowaniu niż większość zabytków. Wiek powyższych petroglifów możemy szacować jedynie z grubsza. Ukazanie bydła długorogiego pozwala nam umieścić te wizerunki w przedziale pomiędzy III a II tysiącleciem p.n.e., kiedy to na terenach Nubii bydło było wiodącym tematem sztuki i wierzeń oraz podstawą gospodarki. Nienaturalnie powykęcane rogi wielu z podobnych przedstawień najprawdopodobniej odzwierciedlały praktyki ówczesnych społeczności, polegające na rytualnym deformowaniu rogów młodych jeszcze zwierząt. Praktyki takie znane są nam z opisów etnograficznych z relatywnie nieodległych terenów południowego Sudanu, Etiopii, czy Kenii, a także dzięki znajdującym na stanowiskach archeologicznych tzw. bukranionów, czyli czaszek bydłeczych z nierzadko zachowanymi rogami.

Przedstawienie byka ze zdeformowanymi rogami (skierowanymi do przodu) oraz podgardlem uformowanym w kształt wisiora. Pomiedzy nogami zwierzęcia znajduje się postać antropomorficzna. Rejon IV Katarakty Nilu, Sudan (rys. E. Kuciewicz; oprac. graficzne P.L. Polkowski).

Literatura:

Rozwadowski A., E. Kuciewicz & P.L. Polkowski. 2014. „Afrykańska sztuka naskalna w polskich doświadczeniach badawczych. Między praktyką a teorią”. [W:] S. Szafranski et al. (red.), *Sztuka Afryki w kolekcjach i badaniach polskich*, 345-368. Szczecin: Muzeum Narodowe w Szczecinie.

Kuciewicz, E. & A. Rozwadowski. 2012. Rock art research in the Fourth Cataract region, season 2009. *Polish Archaeology in the Mediterranean* 21: 387-392.

Opracował: P.L. Polkowski